ՓՈՒՆՋ ՇԱԲԱԹ ՕՐԵՐԸ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ

Տարեկան բաժանորդագինն է երկու եւ կես արծաթ մեճիտ կանխիկ վճարելի, թէ՛ մայրաքաղաքիս եւ իւր արուարձանաց եւ թէ՛ գաւառաց համար:

Վեց եւ երեք ամսոց համար ալ բաժանորդ կ'ընդունուի:

ՀԱՏԸ 40 ՓԱՐԱՑ Է

Ծանուցմանց տողը 3 դրչ. է մէկ անգամի համար:

Աւելի աժան կ'ըլլայ աւելի անգամներու համար:

ՀԱՍՑԷ

Առ Տնօրէն-Տէր Հ. Ս. ԱԼԱՃԱՃԵԱՆ

Կ· ՊՈԼԻՍ

Պալըկ-Բազար, Նաֆիյէ խան վերի յարկ, թիւ 16

درعایه‌ده بالق پازارنده نافعه خانده اوست قاعده

١٦ نومرولی اوطه‌ده «پونچ» غزته‌سی صاحب امتیازی

همپارسوم آلاجاجیان

ADRESSE

H. S. ALADJADJIAN

Directeur du Journal Armenien

POUNTCH

16 Nafié-Han, Balouk Pazar 16

CONSTANTINOPLE

ՓՈՒՆՋ

ԹԻՒ 2896 — ՇԱԲԱԹ — 1863—1866—1904 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 6

ՅԱՒԱՒԻ ԿՈՐՈՒՍՏ ՄԸ

Գասը գիւղի Ս. Թագաւոր Եկեղեցւոյ մէջ, անցեալ կիւրակէ, յուշարկաւորութեան հանդէս մը կատարուեցաւ եկեղեցական մեծ լմափոյով, որուն կը նախագահէր կրօնական ժողովոյ առենապետ Տ. Գրիգորիս Ս. Արքեպիսկոպոս Ծաղարկաւորայ մեծագոյն մասը՝ ազնուականք, վաճառականք, բժշկական գաւառէ նշանաւոր անձինք էին, որոնք եկեղեցին մինչեւ նաւամատոյցն հետեւեցան գագաղին, որ յատուկ չոգեմակոյկ մը դրուելով՝ վաստիրի Քուրտչէվմէ գիւղը փոխադրեցաւ, եւ տեղւոյն գերեզմանատան մէջ ամփոփուեցաւ Հոգեհանգստեան պաշտօնով:

Հանգուցեալն էր ՅՈՎՀԱՒՆՆԷՍ ԼՓԷՆՏԻ ՅԱԿՈԲՈՒՄ, հանրածանօթ ազնիւ անձն, հոգւով՝ սրտով ու մտքով ազնիւ անձն: Յաղարկաւորացս ամենքն ալ, որոնք գագաղին շուրջը կը գտնուէին, որոնք գագաղին կը հետեւէին, հանգուցեալին չէ թէ նիւթական անգորը վճռակին, այլ առաքինական բարեմասնութեանց համար կը վկայէին գովեստիւք, որ յուշարկաւորութեան չատ չքեղ ու չատ փառաւոր հանդէսներէ դեր ի վերոյ են:

Հանգուցեալն ծանօթ էր սեղանաւորական, ընտանեկան ու ազգային բարձր շրջանակայ մէջ, եւ կը մեծարուէր առհասարակ:

Բաղում տարիներէ ի վեր ծանօթ էր մեզ ալ Հաճութեամբ կը մերձենայինք իրեն՝ ունենալու համար զինք մեր պատուհէնին: Մեծարանօք կը խօսակցէինք: Ցիրեցանք մահուանէն վերայ: Արգարեւ ցաւալի կորուստ մ'է: Բայց կը մխիթարուինք, նկատելով որ անմահ պիտի մնայ իր անունն ու յիշատակը՝ իր բարեմասնութիւններովը զարդարեալ գաւակներովն, որոնց ամենքն ալ պատուաւոր դիրքի մէջ կը գտնուին, համակրանաց ու մեծարանոյ արժանի հանդիսացած են, եւ նշանաւոր ու հանրածանօթ է առաջնակարգ փաստաբան Յակոբ Էֆէնտի Յակոբովի: Ինչպէս յայտնի է, սա՛ է որ Պատրիարքարանի վերաբերեալ կատկային ամէն մեծ խընդրոց մէջ կը հրաւիրուի, եւ ազնիւ ուխտեամբ ու անձնուիրութեամբ կը յաջողի Պատրիարքարանի նպաստաւոր կէտ տալ խնդրոյն:

Ողջամիտ գաւակներ, որ ո՛չ միայն հայրենի տան պատիւն անաղարտ կը պահեն, այլեւ կը բարձրացնեն իրենց վարքով, բարքով ու դիրքով: Ձեմ՛ք պիտեր թէ՝ չատ զաւակներ զեղջ ու զեղջ վարմունքով կործանած անհետացուցած են իրենց հայրենի դերդաստանը, եւ նողկանօք կը յիշատակուին:

Կը ցաւակցիմ՛ք Յակոբովի տանն կը մաղթեմ՛ք անվիշտ ու անվտանգ երկարակեցութիւն, մշտնջենաւոր բարեբաստութիւն եւ փառաւորութիւն:

* * *

Հիւանդանոցի Հոգաբարձութիւնը չնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ թէ՝ Յովհաննէս Էֆէնտի Յակոբովի ժառանգաթիւռ, Յակոբ Էֆէնտի Յակոբովի տոքթոր Գրիգոր Էֆէնտի Յակոբովի եւ Յարութիւն Էֆէնտի Յակոբովի 5 օսմանեան լիրա, Տէր եւ Տիկին Ե. Զիլվէճեան՝ 2, Յակոբ Էֆէնտի Կ. Խնձէեան, Մկրտիչ Էֆէնտի Խնձէեան, այրի տիկին Վիրժին Յ. Խաւեան եւ Մկրտիչ Էֆէնտի Խաւեան մէկմէկ ոսկի նուիրեց ն Հիւանդանոցին:

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ «ՓՈՒՆՋ»Ի

ԻԶՄԻՐ. 25 Հոկտ. 1904։ — Իտալիոյ յիշատակներեն։ = Այդ պահուն երբ բաժնուեցայ Իզմիրէն, ուր թէպէտ կեանքիս համեմատաբար մէկ աննշան ժամանակամիջոցը անցուցի եգեսկան ծովի այդ գեղեցիկ ափերուն վրայ, չեմ գիտեր՝ ինչո՞ւ այդքան գառն եկաւ ինձ այս բաժանումը։ Երբ չոգենաւն տակաւ կը սկսէր բաժնուիլ նաւահանգիստէն, եւ Իզմիրն ողողող լոյսերն կրսկրսէին հեռուէհեռ անհետանալ աչքէս, ա՜հ, չկրցայ զսպել ինքզինքս, ու լացի ժամերով խուցիս մէջ փակուած։ Հոգւոյդ անհետացող քաղքին մէջ կը թողուի չատ մը բարեկամներ ու սիրելիներ, եւ մանաւանդ սպիտակ մազերով մայրիկ մը։ Հոս գրի չեմ կրնար առնել քանի մը օրուան անցուցած այդ ցաւատանջ կեանքս, ուրիչ աւելի չահեկան նիւթերու վրայ խօսելու համար սիրելի ընթերցողաց։ Իզմիրէ մեկնելէս չորս օր վերջը Պրէնտիզի կը հասնիմ եւ անկէ ալ Հռոմ։ Մանկութենէս ի վեր ականջս լեցուած է Ս. Պետրոսի եկեղեցւոյն գլուխէ նկարագրութիւններովը։ Ամէն բանէ առաջ կուզեմ անգամ մը տեսնել զայն։ Անմիջապէս թրանվայ մը կը նստիմ, որ քանի վայրկեանէն դիս հոն կը տանի։ Արտաքուստ փառաւոր տեսք մը չունի կամ գէթ ոչ այնչափ, որ կարողանայ ներքինը պատկերացնել։ Բայց երբ ներս կը մտնեմ, այդ վայրկեանին իսկ կը զգամ թէ ինչ կը նշանակէն հանճար, գեղարուեստ եւ վեհութիւն։ Ե՛թէ քրիստոնէութիւնն այդ վիմակ եկեղեցին արտադրած բլլար, բաւական պիտի բլլար արդէն իր փառքը կազմելու համար. երբէք աչխարհի ոեւէ կողմը անկարելի պիտի բլլայ, կարծեմ՝ ձեղունի մը տակ այդչափ տրաչալիքներու համախմբումը երեւակայել։ Այդ հոյակապ գմբէթներու, խորաններու, սիւներու եւ պատերու վրայ ափ մը տեղ իսկ կարելի չէ գտնել, որ ծածկուած չբլլայ Իտալիոյ փառքերէն մէկին Գլուխ Գործոցովը։ Գեղարուեստի հայրենիքին բոլոր մեծ վարպետներն ալ իրենց անմահ յիշատակը թողած են հոն՝ գեղարուեստի այդ տաճարին մէջ, եւ հին հռոմէական հարուստութիւնն իր այնչափ փառքերով հանդերձ՝ չեմ կարծեր թէ՝ Ս. Պետրոսի եկեղեցւոյն նման փառաւոր յիշատակարան մը արտադրած բլլայ երբէք։ Ո՛րքան դիւրին չպիտի կրնայ արտայայտել այդ զգացումն, որոյ տակ կ'ընկճի մարդ այդ վեհութեանց հանդէպ։ ոչ ոք կրնայ չոր բառերով պատկերացը-նել այդ հրաչալի արձաններու եւ նկարներու արտայայտութիւնն ու կեանք տալ անոնց։

Նպատակս գաղթ է այս նկարագրութիւնը, բայց չկրցայ քանի մը խեղճ տողեր չնուիրել այդ փառաւոր տաճարի յիշատակին։

Հռովմէ մեկնելէ վերջը ճէնովա — Միլանոյի գծով կը հասնիմ Զվիցերիա եւ անկէ ալ Ալզաս-Լորէնի ճամբով Պազիտա։ Հոս կը խոստանամ յաջորդիւ Զվիցերիոյ մէջ անցուցած քանի մը օրուան յիշատակներս պատկերացնել փութկոտ աչխիւ ընթերցողաց։ Երկաթուղւոյ այս գիծը, որ Իտալիոյ սիւսիային սահմանագլխէն դէպ ի Լոս նահանգներու լիճը կ'երկարի, մարդկային ճարտարարուեստի զօրութեան Գլուխ Գործոցն է։ Այդ հանմեմատաբար կարճ գծին վրայ — իրը 300 քիլոմեթր — մարդու հանճարը ցուցադրած է ա՛յն ամէն յաղթանակները, զոր տարած է բնութեան ամէն տեսակ խոչընդոտներուն դէմ։ Ինչպէս գիտենք արդէն թէ Ալպեան լեռներն իրենց բազմաթիւ ճիւղերով ծածկած են գրեթէ ամբողջ Զվիցերիան, այնպէս որ՝ մանաւանդ հարաւային մասին մէջ՝ ափ մը գաշտ իսկ անկարելի է գտնել։ Ճամբորդը ամէն քայլափոխին տարբեր տեսարան մը ունի իր աչքին առջեւ։ այստեղ ահագին ձիւնապատ գագաթ մը. քիչ մը անդին ահռելի անդունդ մը. հոս ընդարձակ հովիտ մը. հոն իջքերիկ լեռնադաչտ մը։ Հոս չմոռնամ ըսելու թէ գրեթէ բոլոր հովիտներն ալ ունին իրենց վճիտ լիճերն՝ նեղ ու երկայն անկանոն գարձուածքներով, որոնք միայն Զվիցերիայի յատուկ են, եւ անոր բնական գեղեցկութեանց գոհարները կը կազմեն՝ իրր երկնամարմի բեկորներ՝ երկիր իջեցուած։

Երկաթուղւոյ այդ գիծը երկու հաւասար մասերու բաժնուած է, Ս. Կոթարի լեռնագագաթովն եւ անոր տակն անցնող ներքնուղիովը։ Այդ գծին վրայ գտնուած 350 կամուրջներուն եւ 84 հատ ներքնուղիներուն ամենամեծն է այս Ս. Կոթարի ներքնուղին, որ 1498 մեթր երկայնութիւն ունի, 8 ական մեթր լայնութեամբ ու բարձրութեամբ։

1498 մեթրին վրայ գաղափար մը կազմելու համար պէտք է քսան թէ տրով իրր չորս ժամուան ճամբայ է, ղոր մարդուն բրիչը կրցած է բանալ այդ ժայռոտ հսկայ զանգուածին մէջ։ 1872 Յունիս 4ին է որ սկսած է մէկ կողմէն, եւ յաջորդ տարւոյ մեւնոյն ամսուն ալ հակառակ կողմէն 2500 բանուոր աչխատած են. միեւնոյն ժամանակ եւ 8 տարուան մէջ 900000 մէթր ժայռ դուրս հանած են անկէ. 1 միլիոն 700 հազար քիլօ կաղ սպառած է լուսաւորութեան համար, եւ 60 միլիոն ֆրանք ծախսուած է բնդհանուր ծախքերու համար։ Թէպէտ թէնէլին երկու ծայրերն ալ Զվիցերիական հողի վրայ են, բայց հիմնովին կը տարբերին Թարսէ։ Ներքնուղիի հարաւային մասը աւելի տաք եւ աւելի ճոխ բուսականութիւն մը ունի, քան հիւսիսը։ Հարաւին մէջ Իտալերէն լեզուն է որ կ'իչխէ, հիւսիսին մէջ՝ Գերմաներէնէն։ Հարաւի քնակիչները աւելի թխագոյն են եւ աւելի զօրեղ քան հիւսիսինները, որք ո՛եւէ տարբերութիւն չունին եւրոպայի միւս բնակիչներէն։

Հոս կ'ընդհատեմ տպաւորութիւնս. ներուս առաջին մասը, յառաջիկային ա՛լ աւելի չահեկան եւ մանրամասն տեղեկութիւններ հաղորդելու խոստումով։

Առաքել Լանկան

ՊԱՅՔՆՏՐ. 1 Նոյ. 1904։ — Իզմիրի Մեհեմէտ ճամբորդութիւն մը — Ահա ասոր համար ինչ խոստանամ կրկին՝ վերկերս իմ կատարած ուղեւորութեանս տպաւորութիւններն, յուսալով որ լրագրիդ ազնիւ ընթերցողները հաճութեամբ կրկարդան։

Կէս օրին կէս ժամ կայ Պատմխանէի կայարանը կրնդունի երկտեղանի բաղնութեան մը կճղակներն տակ Ապասուի արուեստը տալու ընդունարանի մը երեւոյթովը կը պարծենան. հոս մայր մը իր զաւկին տեսին մեծ բարովը կրթբթացնէ, հոն օրիորդ մը իր նշանածէն կրբաժնուի՝ ծնողքին միանալու համար, ասդին երկու եղբայրներ կը համբուրուին եւ անդ անդին վրայ պարոն քսակատները կը հակեն աչալրջութեամբ, հակառակ արդասաչն ոսոխականներուն հակազդեցութեան։ Կ վխտան հովկուները, որոնք նայելով կը խօսին, չէ՞, նոր սիրեմէն կ'սխորժի՞ք. նայուածքի մը առչեւ նայիլ կ'ուզե՞ք։ Հետաքրքիրներու բազմութիւնը կը լեցնէ ամբողջ երկայնքը Պատմխանէին։ Օգոստ Սուլթանին գահակալութեան 25ամեայ յոբելեանին յիչատակը անմոռանալի վայելուչ չուրերոյթը կը ֆլորտայ, եօթը գոնով օծուած ջրամուղներ, ճաճանչներ արտագողդողով եւ չուրջանակի զարմանքի աղաղակներ։

Կը զարմանամ որ մեր գրողներէն չատերը նիւթի սուղ կը տատապին հոս Իզմիրի մէջ։ Թող երթան Իզմիր-Գասապա եւ երկայնագոտի Օսմանեան երկաթուղիի մայր կայարանը, որ Պատմխանէի վրայ է։ Առատ նիւթ, ճանապարհնե՛ր ամէն ազգէ, ամէն լեզուներ խոսող, ամէն տեսակ արկածներու պատմող, ամէն գոյներու ցուցադրող եւայլն։ Սիրոյ գործեր բնոյ սա տղաքները, որոնք Զիկանի կիներու հետ թօմազօի հովիտները կ'երթան, վրաններու տակ սիրոյ քերականը կարդալու։ Սա՛ չիք միւսիներն ալ նոյն նպատակն ունին. միայն թէ ասոնք Պուրնովա կ'երթան, գեղարուեստի սիրահար են, սբարեյներ ունին ձեռքերնին, ոմանք ալ ակօրտեօն եւ վիօլօն։ Ա՛լ հակիրճ, կարծեմ թէ սա հրեշտակ անթեւներն ալ ասոնց գուպիներն են։ Իզմիր, կէսը արքայութիւն է, կէսը՝ դժոխք։ Հոս ամէն կիրք ծայրայեղօրէն կը արթանայ կամ կը նսեմանայ։

Հիմակ տեսարանը դիանալի է. վաճառականներուն ղեղին չարքը այգ կը չյացուննէ. ամէն դուռներ կը գոցուին. կիները անվերջ չազակրատութեան սկսած են արդէն. մինչ ասդին անդին լրագրի մերագլը երր թերթերը աչքէ կ'անցուննեն։ Հետաքրքիր բազմութիւնը վարէն մեզի կրնայի բանաստեղծական բան։ Ու կառաչարը ֆչրտալով, սուլելով, խլրտելով կ'անցնի Մէլէսի ափէն արագ արագ, Գարչրեագայի եւ Իզմիրի միջեւ տարաձուղ ժրպտուն գեղերուն հմայիչ տեսարանները պարզելով մեզի։ Իւղիոյ չքնաղ ծաղկի գեղեցիկն Իզմիրի քանի մը օրուան համար մեզ բարով կ'րսեմ Ցտեսութիւն, սիրակա՛ռ, կուշտ եւ երկար տեսակցութեան մը համար։

Գարչրեագա կամ Գօրտէլիօ ազիկին է չքնաղ մար—Զիւռնիոյ, ծովեզի եկած՝ կարծես՝ հարս մը սիրուհիկ ո՛րքան սիրեցի Սողոգ-Գուլյուն, այն քան առաւել հոգիս թառեցաւ Ս. Աստուածածին եկեղեցիին գիւթիչ փողոցը։ Իրաւ որ գրագիտութեան ընթացքը՝ այս ժամանակիս մէջ, չոգեկառքերու, թրանվէյներու, չոգենաւերու մէջ կ'աւանդուին։ Ինչ ազուոր միջոց վէպ գրելու համար, երբ գլուխս դուրս կը հանեմ մեր վակօնէն, այլանդակ ցուցադրութիւններու հանդիսատես կ'ըլլամ, մանաւանդ երբ Պայրաքլրի ելքին մօտ կառաչարը դարձ մը կ'ընէ, եւ այսպէս մեզի ցոյց կուտայ ամբողջ կառաչարին վակօնները՝ զատ զատ, իր մէջիններովը։

Մէկը կ'երգէ Թուրքերէն

«Իմամ է մինդէթ ճան իչէ ճանան օ-
«լուրսա սինէ սաճ, ճանա մինդէթ ճա-
«ինի ճիչիմ չըգարսա արատան»

Միւսը կը գոչէ Յունարէն

«Ռէօրու բաս խրիսի՛ մաղարի բան-
«տա նաէչքինիզա, Սաղափս նաստ-
«Թոլէյի մէսթաճՈՒս սիղա, սիղա՛»

Ասդիէն խռպոտ ձայն մը Ֆրանսերէն

«Տան լը սէրվիս որ լօթրիշը·
Էր միլիթէր նէ բա բրիշը»

Անդիէն Զինկեան մը

«Զինկուլար կաչատնին կլէտա
տայմա հօրա կուլամար»

Երորդ վակօնէն ձայն մը Իտալերէն

«Միօ գա՛րօ, գարօ մի՛օ, թի՛մօ,
Սիլվի՛, Ատիօ պէլլա, Ատիօ, Սիլվի՛»

Սա վակօնէն ձայն մը Հայերէն

«Գարնան խիստ անուշ պայծառ ա-
տեններ»

Հոս երիտասարդ մը կոկորդին ամբողջ ուժովը կը պոռայ վարի վակօնէն

—Վի՛ կէյց, գօմ ին զի հէր, վա-
րո՛մ սինթ սինիխթ մէր գոմէն ...

Ու դեռատի կին մը կը պատասխանէ

Սէր կուտ. չթան կէ, իխօպ գան ճայտ

Կը տեսնա՞ք, Գերմաներէն կը խօսին. անիմջապէս գլուխս կուռեցնէ պզտիկ Սիրանուչակս. հասկնալ կ'ուզէ ամբողջ լսուածներուն։

Հոս ուրեմն լեզուագիտական ընթացք մը կրսկսի։ Հոն ծերուկ մը Գերմանիա րրած ճանրորդութիւնը կը նկարագրէ։ Վարի ձախ կողմի սեւ փողկապով մարդը երազի վրայ կը վիճաբանի, սա՛ վերի անկիւնը նստող գինուորականը կը վիճի դիւանական գաղտնիքներու վրայ։

Կիրանամ որ սա՛ քովի վակօնին մէջ կին մը նորաձեւութիւնը կը պահարակէ, քանի մը կիներ կը պաչպանեն նորաձեւութիւնը, կը բողոքեն նաեւ այրերու բռնաւորութեան դէմ, հազար տեսակ ափեղդիեղութիւններ դուրս տալով այսպէս։

Երկու լազ կը վիճաբանին օդեժողութեան վրայ։ Սքանչելի կեանք. Բարեկոն ենք։

Գօրտէլիօէ մեկնած է կառախումբ. ա՛լ ծալը չեմ տեսնար. սիրա՛ծ ծովիկս։ Մտած ենք հիմակ Սիբիլի հովիտները, կը սուրանք Հերմոսի դաշտերէն, արեւէն այրած ճերմկցած գրժնիկներ, չորցած գաչտերը, հեռաւոր գեղակներ, ուղտերու երամակները, էչերու գումարտակները ու չատ մը բաներ դիտելով անցողակի։

Եւ ահա այս տարուան հունձքերուն վրայ բացուած վէճի մը կը մասնակցինք ան եւ հաստարակ ամենքս ալ։

Սարուխանի սանճագին Ագհիսար գազաի վրայ հողային կարծիք մը ունենալ կուզեմ։

ՓՈՒՆՋ

Մերուն ֆրանսացի մը կը պատասխանէ.

=Ագիսար եւ Մէրմէրիճիք գուտ մարեն երկիր մ'է. այսինքն նախկին ծովեզերքի մը հնացորդին վրայ չինուած ըլլալով՝ խոնաւ է միշտ. հետեւաբար հոն անպակաս են ցորենի որդ (միլտիու), ֆիլօքսէրա, բրէնօթօրա, եւայլ այգեհիւանդութիւններ։

—Հապա Գըրգաղաճ, կը հարցնեմ անմիջապէս։

=Ագիսար եւ Գըրգաղաճ մէկ են։ Ես Այտընի գաւառը ի պաշտօնէ քննած եմ։ Պօղոսեան գազան գուտ քրանսիգիօճ գալթեր է, այն է՝ կրաքարէ եւ այլազան հողերէ բաղկացած երկիր։ Քէօյճիկէզը Սէրբաճիքի է. այսինքն՝ կանանչ կրանիտ ասմաքի մարմար քարէ կը բաղկանայ։ Գուլա, Պէրկամա, Տիքիլի, Աեազմէնտ, Թօզագ, Զանտարլը, Պրունապատ, Սիտիքէօյ, Նիֆ, Գարապրուն կէս առ կէս հրաբխային հողեր ունին. ես հաստատած եմ որ Սարապատի երկայնքը մարած հրաբուխի կոներ կան։

—Եւ Գերեզմանք սարերը...։

=Օհօ՛, երկու եղբայրներ ըսուած այդ Գերեզմանք սարերը արդէն մարած հրաբուխներ են։ Գանք երկրագործականին.

—Ներեցէ՛ք, Ագիսարի վրայ խօսեցէ՛ք։

=Սարուխանի սանճագին 11 գաւառներն ալ պատուական հող ունին Սօմաէն զատ։ Ագիսար, օրինակի համար, 300 քառակուսի քիլօմեթր մըչակուած հող, 150 քռ. քլ. մշակելի հող, 915 քռ. քլ. անմշակ հող եւ 104 քռ. քլ. անտառ ունի։

Ցանկարծ տարեցայ, 1469 քռ. քլ. հող ունեցող Ագիսարի աչխատասէր հայերը ինչո՞ւ համար գպրոց մը չկրնային կառավարել... խեզճ ու կրակ եկեղեցի մը ունենային. ինչո՞ւ համար դիրքերնին չբարձրանար... Մինչդեռ բարի մարդուկս իր ճառը կ'ամբարէր, զգացի որ ես բաւական մը տաժեր եմ անկեալ վիճակին վրայ մեր Ագիսարի բարեկամներուն։

Բարեբաղդաբար՝ Զինելի, Օլուճուգ անցնելէ յետոյ, Մենեմէն հասեր էինք։

Օրը երկու անգամ վերէն Իզմիր կ'իջնայ չոգեկառքը, եւ երկու անգամ Իզմիրէ վեր կ'ելլայ անպատճառ։ Այս չոգեկառքի կառաշրները միշտ Մենեմէնի կայարանին մէջ իրար կը խաչաձեւեն. այսպէս՝ Մանիսայէ եկողը Իզմիր եւ Իզմիրէ եկողը Մանիսա կ'երթան՝ Մենեմէնի առջեւ իրար հանդիպելէ եւ կաթսային համայ ջուր բռատանալէ յետոյ անպատճառ Իզմիր-Այտընի գիծին վրայ Ումուրլուն կայճիշդ հոն ալ Իզմիրէ Տէնիզլի եւ Տէնիզլիէ Իզմիր գացող կառախումբերը իրար կը խաչաձեւենն (Ցառուկ յատուկ մանրամասնութիւնք յառաջիկային)

Մենեմէնի առջեւ պատուական ջուր, ձմեռուկ, ճինճիպիր, դորակ, լիմոնատ, բոկեղ եւայլն կը վաճառուին Ախորժով ճաշակեցինք ձմեռուկը, դորակով ջուր առինք հետերնիս։ Մենեմէն կիսալուսինի կամ լուսնատիկիկի ձեւով Արխանկէլօսի ըլրակին փաթթուած է, ծառերով ծածկուած։ Սպիտակ գմբէկներով եւ կիսափուլ հողմաղացքով մը հեծող այդ ըլրակին կուչտը կը բարձրանայ արծուաթեւ իմն Սո՛ւրբն Սարգիս։

Միջահասակ, խորունկ աչքերով, համակրելի դէմքով, պզտիկ մօրուքով, վայելուչ այլ ճաղատ ճակատով իր 33 տարեկան լուրջ երիտասարդ մը կը մանայ մեր վակօնը. իսկոյն սիկառ մը կը վառէ. դեռ կառաչարը չմեկնած՝ բարեկամ կ'ըլլանք։ Կ. Պոլսէ Դումգափուցի է. գանձ մը գտնողի պէս ուրախ եմ. հայրենակից մը ի՛նչ որ ալ ըլլայ՝ կը սիրուի օտար ափերու վերեւ։ Ի՛նչ բարեբաղդութիւն։ Կառաչարին մեկնելուն մօտ, յանկարծ վիճաբանութիւն մը կը տիրէ վակօնին մէջ։ Բանաստեղծութիւնը օգուտ ունի՞ այս դրական ժամանակին մէջ... երկաթէ՛ դարուն մէջ. ահա խնդիրը որ հետզհետէ կը տաքնայ։ Կուսակցութիւնը կրստուարանայ հետզհետէ. ո՛չ ապաքէն կեանքը քերթուած մ'է արդէն։

Ֆրանսացի խարտեաշ երիտասարդ մը կը պոռայ.

—Օն անգր, Աւետեաց երկիրը բանաստեղծներո՞ւն չնորհիւ միայն պիտի տեւնաք...

=Կեցցէ՛ Ֆրէտէրիք Միսթրալ։

Կը գոչէ նորեկ խորունկ աչքերով հայրենակիցս՝ նշանակալից ակնարկով մը։

Եւ այն ատեն Միսթրալի հայրենակիցները կը չրջապատեն զինքը գուրգուրանքով։

—Ինչպէ՞ս չիշեցիք Միսթրալը, սիրելի՛ պարոն։

=Ֆրէտէրիք Միսթրալ ձեր բան խօսքը գրած էր առ ժան Դարէր, գիտեմ ես։

Ու այն ատեն բարեկամս Մ*** կրկսի պաշտպանողական մը արտասանել բանաստեղծութեան վրայ եւ կը վերջացնէ քմծիծաղով մը։

Ապա կը լսենք քովնտի վիճաբանութիւն մը Մուրք Գիրքերուն վրայ որոնց գովքսոը կ'ընէ մեր նորեկ բարեկամը իմ իսկ խնդրանքիս վրայ.

—Իզմիրի «Արշալոյս» հայաթերթին 1841 Օգոստոս 22ի թիւին մէջ կարդացած եմ որ Ֆիկարօ ֆրանսերէն թերթը արտառոց քննութիւն մը բրեր էր Աստուածաչունչի վրայ։ Բովանդակ Աստուածաչունչին մէջ 3 միլիոն 566 հազար 489 գիր կայ եղեր. 31,173 տուն, 1189 գլուխ, 46,247 անգամ կրկնուած է (և) չաղկապը, 1855 անգամ (Տէր) բառը, մէկ անգամ միայն (Հանի) բառը։ Բոլոր Ս. Գիրքին մէջ չի կայ անուն մը կամ բառ մը, որ վեց վանկէն աւելի ըլլայ։

—Պրաւօ՛, գոչեցինք զարմանալով։

Մեր հայրենակիցը կը խօսի Հայերէն, Օսմաներէն, Ֆրանսերէն եւ Ցունարէն, Նաեւ Արաբ եւ Պարսկերէն, կտոր մըն ալ Ալմաներէն։ Ու մեր կըրկին սարսափներուն վրայ հետեւեալ տեղեկութիւնը կուտայ Մենեմէնի վրայ։

—Ձեմ հասկնար, ըսի, ո՛ր տարիճան կարեւորութիւն ունի եգիպտական պատմութեան մէջ գտնուած սա ծանօթութիւնը։ Մէկի էն Փթահ (սիրելի Փթահ կրակ-աստուծոյ) կոչուած Մէթոս արքայի որդի Երկրորդ Սէսոստրի համար կը պատմուի թէ 620,000 պարասուր, 24 000 հեծելազօր, 27,000 պատառղէն կառքերով Փոքր Ասիա արշաւեց, ամէն տեղ առնելով, ամէն տեղ միշտ կերտներ, կոթողներ, քաղաքներ կանգնելով տմլողջ ինն տարի։ Ու գերիներով, գանձերով գարձաւ Եգիպտոս։ Արդ կ'ուզուի հաստատել թէ Սէսոստր հիմնեց Մենեմէնը՝ ի միջատակ Եգիպտոսի տէրութեան հիմնադիր (Մեն)ի որ կարգ կանոն հաստատած, տաճար կանգնած, կրօն եւ արուեստ սորվեցուցած էր եւ դից կարգն անցաւ իր մեռնելէն ետեւ։ Ես ինքս Մենեմէնը իմ ուսումնասիրութեանս առարկայ բրած եմ 1893 Յուլիս 12էն իվեր։

Պատասխանեց.

Զայնակից կ'ըլլամ ես ալ. քանի որ Եգիպտացիներուն եւ Լիպիացիներուն, Թուրիացիներուն, Միւսրացիներուն միջեւ այնքան գրծակցական համախոհ ոգի կար. օրինակ. Եգիպտոսի մէջ Ապիս եզին պաշտօնը հաստատուած է Թայգոսի ձեռքով. Նշանաւոր զօրապետ մը կար Թայգոս անունով։ Այդ Թայգոս գետ մը կայ այսօր Այտընի առջեւ։ Դարձեալ Փասմէտիքոս Եգիպտոս մտաւ Յունացիներով եւ տիրեց։ Ապա Նաւկրատ քաղաքի բնակիչներն կարիոյ, Միւսիոյ եւ Լիւդիոյ գաւակները եւ Իոնիոյ քաջերը Ամասիս հովիւ արքային Լիւդիոյ կրեսոս Թագաւորին օգնած չէ՞ր, եւ միթէ այդ չեղա՞ պատճառ եգիպտական Թագաւորութեան անկումին։

Ֆրանսացի ձերունին անդին իր գիտական տեսութիւնները կը չարունակէ պատմել քանի մը մարդոց, որոնք աւելի իրենց սիկառին մոխիրովը զբաղուած են քան թէ մտադիր ուշ ընծայելու խօսողին։ Այսպէս է աշխարհ։

Գերմանացին, Բէճէնհարթի սիեղերական օրացոյցը ձեռքը, քովիններուն հետեւեալ տեղեկութիւնը կուտայ Մենեմէնի վրայ։

—Ասիական Թուրքիոյ քաղաքներէն է Մենեմէն. Այտընի գաւառին մէջ, 9000 կեդրոնական բնակիչ. (բան մը հասկցա՞ր. սիրելի Ռակիզօ, բան կ'ուզէ բուն Մենեմէնի բնակիչը, առանց հաշուելու՝ 47 գեղերուներ)։ Անտրիգօ անուն Ցոյն մը պանգայի գործ կը տեսնայ, Ռուբէն Ազգաչեան հայ մը Իզմիրի հետ վաճառականութիւն կ'բնէ։ Իզմիրի Արեւելեան կողմն է Այտընէն։

Ու Գերմանացին կը խնդայ հիմակ հպարտութեամբ։ Իրեն անակնկալ մը ընելու համար կ'երդէ Մ***.

«Վօլէ՛ն սի միհ էր լաուպէն,
«Մախէն վիր վիտի թաուպէն։
«Տէր մօնթ չայն ին միթըր տեր նախթ.
«Էսթէր խայէ սիձրն դրախթ։

Գերմանացին վիզին կը փաթթուի. եւ կը լրացունէ երգելով.

—«Օ՛ խայն վայ ղէ միխթ։»

Թանտալոսի որդին Բելօրս հիմնեց Մենեմէնը, պատգամի մը հետեւելով եւ նուիրեց լուսին դիցուհիին (Մենէ)ն։ Պերգամոնի էօմէն թագաւորը Նորոգեց (Մենէ)ն, եւ կոչուեցաւ այնուհետեւ Մենէմօէն կամ Մենեմէն, այս է Լարիսայի, Նէօնթիխօսի Թեսմոս քաղաքամայրը՝ որ էօլեան գաղութին մէջ նշանաւոր է։ Ախէգօսի նահապետ Մենեմէնի հիւսիսակողմն էր, Փոկէացի մօտ Ագամեմնոնի նաւատորմիղը հոն ապաստանած էր եւ 12 դիզ 12 բագին կանգնած էին այն ատեն Մէրինան այժմ Գալապագհիսարն է. քալ ամզոնի մը հսկայ գործը։ Մենեմէն երբ կործանեցաւ, Տիբեր կայսր վերականգնեց. Սիմէ եռուզեռ էր Դարեհի ժամանակ. Սալամինի գժբազդ ծովամարտէն ետքը։

ՀԱՄՊԷՐ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ ԼՈՒՐԵՐ

Օգոստ. Սուլթանն հաճեցաւ՝ Կիլիկիոյ Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսի չնորհել՝ հանգուցեալ Մկրտիչ Կաթողիկոսի տրուած 3500 դրուչ ամսաթոշակը, եւ միանգամայն հրամայեց որ Սսոյ վանքին պէտք եղած նորոգութիւնները բլլան, եւ չգանձուի վանքին անվճար մնացած 25-30 հազար դրուչի չափ կալուածական տուրքը։ Ս. Կաթողիկոսին ուրիշ խնդիրներն յղուած են նախարարաց ժողովին։ Նորին Արքազնութիւնը առաջիկայ չարթու մէջ կը մեկնի մայրաքաղաքէս, յոտս կայսերական գահոյքէ՝ չնորհակալութիւն մատուցանելէ ետքը։

—Դատական ու կրօնական նախարարը գրեր է Պատրիարքարանի թէ՝ կրօնական ու քաղաքական ժողովոց անդամոց պաշտօնավարութեան պայմանաժամն երկարաձգուած է։ Այս գիրը կարդացուեր է Խառն ժողովոյ վերջրնթեր նստին մէջ։

—Եվտիպուլէի Հիւանդանոցի հոգարարձութիւնը երուսաղիմայ Ս Պատրիարքին ծանուցեր է թէ՝ Հիւանդանոցի պարտէզն ընդարձակելու համար անոր կից երուսաղիմացիական գեռնէն մաս մը պէտք է, եւ թէ՝ գրամական փոխարինութիւն կ'ըլլայ։ Տ. Ցարութիւն Ս. Պատրիարք պատասխաներ է թէ՝ կրնան առնուլ պէտք եղածին չափ, առանց ո՛րեւէ փոխարինութեան, քանի որ Հիւանդանոցը աղգային բարեգործական հաստատութիւն մ'է, եւ ամէն անհատ ու ամէն մարմին պարտաւոր է նպաստել անոր։

—Կիլիկիոյ Տ. Սահակ Ս. Կաթողիկոսը երեքշաբթի փոխադարձաբար այցելեց Հռոմէական ապգայնոց Ս. Պատրիարքին, եւ պարտ ու պատշաճ մեծարանօք ընդունուեցաւ ի ներկայութեան բարձրաստիճան եկեղեցականաց։

—Երկու Տիվրիկցի ազգայինք երեքշաբթի Կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին ներկայանալով՝ խնդրեցին վանահայր առաջնորդ մը նշանակել Տիվրիկի վիճակին համար։

—Էջմիածնի Ս. Հայրապետը 10000 րուպլի զղջեր է Դէորգեան ճեմարանի ուսուցչաց ու պաշտօնէից տարեթոշակներէն ու ծախքերէ, նիւթական անձկութեան պատճառաւ։ Նաեւ վանքին ոչխարներն ու արջառները վաճառել, եւ միայն 10 կթան կով պահել տուեր է, որովհետեւ տրուտավայրերը գրաւուած են երկրագործական նախարարութեան կողմանէ։

—Երեւանի նահանգէ 25 եւ Ախլքանգրապոլէ 25 Հայոց հրամայուեր է թէ երթայ բնակիլ եւրոպական Ռուսաստանի մէջ։ Ասոնք ամբաստանուած են թէ՝ Ռուսահայ եկեղեցական կալուածոց գրաւման ժամանակ գոհացուցիչ ընթացք ունեցած չեն։

—Գալֆեան Ոլքանոցի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ կր ծանուցանէ թէ՝ Ցովհաննէս էֆէնտի Ցակոբոֆի մահուան առթիւ, տիկին էֆթիկ Պասմաճեան եւ Գրիգոր էֆէնտի Գարագէօզեան Զական օտ. ոսկի, եւ Եդուարդ էֆէնտի Գարագէօզեան ու Արշակ էֆէնտի Գարագէօզեան մէկ մէկ ոսկի նուիրեցին Ոլքանոցին։

—Կրօնական ու քաղաքական ժողով անդամներ, երկուշաբթի խառն նիստ բրին Պատրիարքարանի մէջ, յատկապէս՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի ու Պատրիարքարանի յարաբերութեանց խնդրոյն համար։ Կրօնական ժողովականներէն Տ. Գարբիէլ եպիսկոպոս, Սեմէան ու Սանտալճեան ատագ քահանաք ներկայ էին. իսկ քաղաքական ժողովականներէն Եուսուֆեան, Մտրեան. Տէր Ներսէսեան ու Սեթեան էֆէնտիներն։ Ցիշեալ խնդրոյն վրայ պահ մը խորհրդակցելէ ետքը, Սեթեան ատագ քահանան ու գործակատար Արիս էֆէնտիի միջոցաւ Տ. Մահակ Ս. Կաթողիկոսն հրաժիրեցին ի խորհրդարան, բայց Նորին Սրբազնութիւնը պատասխանեց թէ՝ անձնական ակարութեան պատճառաւ չկրնար ներկայ գտնուիլ, եւ թէ՝ ինքը գրով հաղորդած է իր պատքերը, եւ հետեւաբար վարչութիւնն ալ պարտի գրով ծանուցանել իր որոշումներն։

—Կիւրինի էօրէն թագի Ս. Գէորգ եւ Շուղուլ թագի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոց նորոգութեան ձեռնարկեր են կաթոլիկ հրամանատարութեան։

—Էչմիգուլէի Ս. Ցակոբայ որբանոցի արհեստանոցի աչակերտները կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին նուիրեցին Օսմանեան գեղեցիկ ոսկեզօծեալ գինանոթ մը ու գրասեղան մը, իբր հիւանդանոց այցելութեանն առթիւ։

—Եգիպտոսէ տոքթոր Ղազարոսեան էֆէնտի մայրաքաղաքս այցելութեանն առթիւ Նարլրգափուի եկեղեցին գտնելով՝ ներկայ եղաւ Պատրիարքին, եւ ներկայացաւ Տ. Գարեգին եպիսկոպոսին։ Տէր Ներսէսեան ու Սեթեան էֆէնտիներն Ցիշեալ խնդրոյն վրայ պահ մը խորհրդակցելէ ետքը, Սեթեան ատագ քահանան ու գործակատար Արիս էֆէնտիի միջոցաւ Տ. Մահակ Ս. Կաթողիկոսն հրաւիրեցին ի խորհրդարան, բայց Նորին Սրբազնութիւնը պատասխանեց թէ՝ անձնական ակարութեան պատճառաւ չկրնար ներկայ գտնուիլ, եւ թէ՝ ինքը գրով հաղորդած է իր պատքերը, եւ հետեւաբար վարչութիւնն ալ պարտի գրով ծանուցանել իր որոշումներն։

—Կիւրինի էօրէն թագի Ս. Գէորգ եւ Շուղուլ թագի Ս. Ցակոբ եկեղեցւոց նորոգութեան ձեռնարկեր են կաթոլիկ հրամանատարութեան։

—Էչմիգուլէի Ս. Ցակոբայ որբանոցի արհեստանոցի աչակերտները կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին նուիրեցին Օսմանեան գեղեցիկ ոսկեզօծեալ գինանոթ մը ու գրասեղան մը, իբր հիւանդանոց այցելութեանն առթիւ։

—Եգիպտոսէ տոքթոր Ղազարոսեան էֆէնտի մայրաքաղաքս այցելութեանն առթիւ Նարլրգափուի եկեղեցին գտնելով՝ ներկայ եղաւ Պատրիարքին, եւ պարտ ու պատշաճ մեծարանօք ընդունուեցաւ ի ներկայութեան բարձրաստիճան եկեղեցականաց։

—Երկու Տիվրիկցի ազգայինք երեքշաբթի կիլիկիոյ Ս. Կաթողիկոսին ներկայանալով՝ խնդրեցին վանահայր առաջնորդ մը նշանակել Տիվրիկի վիճակին համար։

—Էջմիածնի Ս. Հայրապետը 10000 րուպլի զղջեր է Դէորգեան ճեմարանի ուսուցչաց ու պաշտօնէից տարեթոշակներէն ու ծախքերէ, նիւթական անձկութեան պատճառաւ։ Նաեւ վանքին ոչխարներն ու արջառները վաճառել, եւ միայն 10 կթան կով պահել տուեր է, որովհետեւ տրուտավայրերը գրաւուած են երկրագործական նախարարութեան կողմանէ։

—Երեւանի նահանգէ 25 եւ Ախլքանգրապոլէ 25 Հայոց հրամայուեր է թէ երթայ բնակիլ եւրոպական Ռուսաստանի մէջ։ Ասոնք ամբաստանուած են թէ՝ Ռուսահայ եկեղեցական կալուածոց գրաւման ժամանակ գոհացուցիչ ընթացք ունեցած չեն։

—Գալֆեան Ոլքանոցի խնամակալութիւնը չնորհակալութեամբ կր ծանուցանէ թէ՝ Ցովհաննէս էֆէնտի Ցակոբոֆի մահուան առթիւ, տիկին էֆթիկ Պասմաճեան եւ Գրիգոր էֆէնտի Գարագէօզեան Զական օտ. ոսկի, եւ Եդուարդ էֆէնտի Գարագէօզեան ու Արշակ էֆէնտի Գարագէօզեան մէկ մէկ ոսկի նուիրեցին Ոլքանոցին։

—Կրօնական ու քաղաքական ժողով անդամներ, երկուշաբթի խառն նիստ բրին Պատրիարքարանի մէջ, յատկապէս՝ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսարանի ու Պատրիարքարանի յարաբերութեանց խնդրոյն համար։ Կրօնական ժողովականներէն Տ. Գարբիէլ եպիսկոպոս, Սեմէան ու Սանտալճեան ատագ քահանաք ներկայ էին. իսկ քաղաքական ժողովականներէն Եուսուֆեան, Մտրեան. Տէր Ներսէսեան ու Սեթեան էֆէնտիներն։

ՓՈՒՆՋ

Պրիւսէլի օմանեան գեսպանատան երրորդ քարտուղար անուանեցաւ Բ. Դրան խորհրդակցութեան սենեկի օգնականներէն Տիրան պէյ, Նորատունկեան Վահ. Գաբրիէլ Էֆէնտիի որդին։

—Բապիա ատիճան՝ Պէյրութի հիւան. դանոցի դեղագործ Տիգրան Էֆէնտիի։

— Իւլայի ատիճան՝ Էսիրնէի նահանգի վերաքննիչ ատենի ընդհանուր դատախազ Րէչիտ պէյի։ — Ա. Ճէրիգուեան ատիճան՝ Սթոքհոլմի օմանեան գեսպան Շէրիֆ փաշայի։ — Իւլայի առաջին ատիճան եւ երկրորդ կարգի Մէճիտիէ՝ ծովային նախարարութեան թղթակցութեան դիւանի տնօրէն Շէրիֆէտտին պէյի։ — Իւլայի երկրորդ ատիճան եւ երրորդ կարգի Օսմանիէ՝ Գոնեայի նահանգի Մէքքուպեճը Ատէմ Վահեի էֆէնտիի։

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Միացեալ Նահանգաց հանրապետութիւնը՝ 3 զրահաւոր, 5 յածախառաք, 6 Թորփիլանաւ, 6 Թորփիլանաւ լած եւ 2 ածխանաւ ապատրած է, որոնց համար պիտի վճարէ 8 միլիոն 260 հազար անգղիական ոսկի։

=Ռուսիոյ կառավարութիւնը Ֆինլանտայի հրամայեր է 5½ միլիոն րուպլի վճարել պատերազմական ծախուց համար։

=Ճաբոնի կառավարութիւնը իւր դեսպանաց միջոցաւ դժգոհութիւն յայտներ է եւրոպական մեծ տէրութեանց, Պալթիկի ռուս նաւատորմին գնացքին օժանդակութիւն ըլլալուն համար։

=Հռոմայ Պապր եկեղեցական ժողովոյ մը մէջ ցաւ յայտներ է Ծայրագոյն Արեւելից պատերազմին համար, եւ ըսեր է թէ՝ կ'աղօթէ որ չուտով վերջանայ պատերազմը։

=Սթոքհոլմէ հեռագիր մը կը ծանուցանէ թէ՝ Շուէտի ու Ռուսիոյ կառավարութեանց յարաբերութիւնք այս օրերս չատ ցրտացած են։

=Գերմանիոյ մէջ հազուստի գործարանները զիշեր ու ցերեկ կ'աշխատին՝ Ռուսիոյ ապատրած զինուորական ձմերային հագուստները պատրաստելու համար։

=Պրիւսէլէ կը ծանուցանեն թէ՝ Ռուսիոյ կառավարութիւնը 1350 միլիոն ֆրանքի փոխառութիւն մը կնքած է, փարիզի Ռոչիլտ տան նախաձեռնութեամբ։

=Ճաբոնի նշանաւոր զօրավարներէն Քուրոքի հիւանդացեր է, եւ անոր բանակին մէջ բազմաթիւ վիրաւորներ ու հիւանդներ կը գտնուին։

=Աւստրիոյ կարմիր Խաչի ընկերութիւնը որոշեր է 100 հազար քուրան նուիրել Ռուսիոյ ու Ճաբոնի կարմիր Խաչի ընկերութեանց, մէկ մասը՝ դրամ, եւ մէկ մասը՝ զանազան նիւթեր։

=Զինաստանէ լուր կայ թէ՝ բազմաթիւ չարագործներ քանդած են Հօնայի նահանգի մէջ հեռագրական կայաններ եւ մտած են Քայֆէնկ քաղաքը, եւ թէ՝ այս չարագործները սպառազինեալ են, ու կը վախցուի թէ՝ Շանկայի մէջ ալ ծանր անկարգութիւններ պիտի ըլլան։

=Գաղղիական Ալճանթիք չոգենաւային ընկերութեան մէկ չոգենաւը ձէզայիրի բացերը ուրիշ չոգենաւու մը ընդհարելով ընկղմեր, եւ հարիւրէ աւելի ուղեւորներ զոհ եղեր են, մեծ մասն՝ աֆղանստանցի։

=Ճաբոնի Ծարմոզ կղզիին մէջ բռնուն երկրաշարժ մը պատահելով, 150 տուն հիմնայատակ եղեր, 78 հոգի մեռեր եւ 23 հոգի վիրաւորուեր են։

=Ճէնովայի մէջ իտալական չոգենաւային նոր ընկերութիւն մը կազմուեր է՝ Թուրքիոյ եւ Իտալիոյ նահանգիստները երթեւեկելու համար։

=Նիքա անուն Հելլէն չոգենաւ մը Պաթումի կողմերն ընկղմեր, եւ բոլոր նաւաստիք՝ 50 հոգի՝ չեն կրցեր ազատիլ։

=Ճաբոնի կառավարութիւնը 100ին 5 տոկոսով ներքին փոխառութիւն մ'ալ ըրաւ, եւ ժողովուրդը սահմանեալ գումարին տասնապատիկն ստորագրեց։

=Ռուսիոյ կառավարութիւնը որոշեր է պարգեւ տալ ամէն անոնց, որ Հիւսիսային ծովուս մէջ ճաբոն թնդիփիլանաւուց դոյութեան եւ Հրլի արկածին վերաբերեալ տեղեկութիւններ կը հաղորդեն։

=Միացեալ Նահանգաց հանրապետութիւնը, որ 1040 նաւային սպայ եւ 31000 նաւազ ունի, որոշած է կրկնապատկել։

=Պուլկարիոյ իշխանութիւնը Ռուսիոյ եւ Սերպիոյ կառավարութեանց հետ կը բանակցի առեւտրական դաշնագրութեան համար։

=Սոֆիայի մէջ ցերեկ ատեն հրեայ լումայափոխ մը փոքր պարկ մը դրամով տունը վերադառնալու ատեն, անծանօթ մարդ մը անոր վրայ յարձակեր, կուրծքէն վիրաւորեր սպաններ եւ դրամն յափշտակեր փախեր է։

=Գերմանիոյ եղերքը չատ տարիներէ ի վեր նմանը չտեսնուած բուռն փոթորիկներ պատահեր, եւ մեծ վնասներ եղեր են։

=Ռուս եկեղեցական թերթ մը՝ Չէրքովի վէսթնիք անուն՝ հետեւեալ դիտողութիւնն հրատարակեր է.—«Մայրագոյն Արեւելքի մէջ Ռուսաց մղած պատերազմը Աստուծոյ կամաց համաձայն է։ Աստուած հրէից հրամայեց բնակիլ ընել քանանացիները։ Ճապոնք ալ քսաներորդ դարու քանանացիներն են։»

=Ռուսիոյ կայսրը Գարատաղի իշխանին ընծայեց՝ 40 հազար հրացան ու րիվոլվըր, քանի մը յեռանային թնդանօթներ ու հրանութ։ Ուրիշ անգամներ ալ կայսր կողմանէ այսպիսի նուիրատուութիւններ եղած են։

=Վիէննայի չինական դեսպանատան գինուորական կցորդ Հօսէ-Զիո-Զօնկ՝ Պէրլինի Վիլհէլմ կայսր եկեղեցւոյ մէջ պսակուեր է օրիորդ Ճաննօթի հետ։ Արարողութենէն ժամ մը առաջ, եկեղեցւոյն դրան առջեւ եւ բակը չատ մարդիկ հաւաքուեր են, բայց եկեղեցւոյ մէջ հրաւիրեալք եւ յանձնարարեալք միայն ընդունուեր են։ Հարսն ու փեսան զանգակին ձայներուն մէջ եկեղեցի մտեր են հրաւիրեալոց հետ, փեսան՝ չինական զգեստներով, եւ հարսը՝ մետաքսեայ սպիտակ չրջազգեստով ու երկար քողով։ Ներկայ գտնուեր են Վիէննայի չինական դեսպանատան պաշտօնէից ոմանք ու Ճաբոն պաշտօնակալք՝ եւրոպական զգեստով։ Կրօնական արարողութենէն հետը չնորհաւորական բարեմաղթութիւնք եղեր են։ Փեսայն չատ քալ կրնսի գերմանական լեզուաւ, եւ օրիորդը Գերմանիոյ Շարլօթէնպուրկ քաղաքի բնիկներէն է եղեր։

=Գերմանիոյ կայսրն ու կայսրուհին քննեցին ա'յն վիմափոր գերեզմանը, որ Պէրլինի նորակառոյց եկեղեցւոյ մէջ պիտի զետեղուի իպատիւ Պիզմարգ իշխանի։ Գերեզմանին վրայ կանգնուած է Պիզմարգի արձանը։

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

Կ. Պոլիս 6 Նոյ. 1904

Օսմ. միացեալ փոխոխակ պարատ.

Թուղթ	93—03
Ռումելիոյ երկաթուղի ֆր .	124—25
Թրամուէյ . . . . Լ. 0	5—93

Օսմանեան լիրան 100 դրուշեն

Մէճիտիէ	108,03
Ռուպլի թղթադրամ . . .	8,63
Ռուսիոյ Բօլ	89 10
Գաղղիական լիրա	87.18
Գրիվից	51,40

ԱՇԼԵԻԱՇՔ

Եւրոպիոյ 9 մեծ տէրութիւնք՝ տարին 200 միլիոն լիրայէ աւելի ծախք կ'ընեն ցամաքային ու ծովային զօրութեանց համար։

—Գերմանիոյ մէջ տպակիչ ջուրի խողովակներ կը չինեն, որով միչտ մաքուր եւ անոտ կը մնայ ջուրը։

—Քօրէացիք բնաւ չեն կտրեր իրենց գլխուն մազն ու մօրուքը, եւ եթէ մէկ մազ իսկայ գետինը, կ'առնուն կը պահեն ամենայն խնամով։

—Եւրոպիոյ մէջ մօտերս լուսանկարի նոր մեքենայ մը հնարուեր է, որով մէկ րոպէի մէջ 2000 լուսանկար կ'առնուի եղեր . . .։

—Վենեցուէլլայի մէջ տեսակ մը թռչուն կայ, որ չատ մտացի է։ Հովիւները զայն իրր գամփռ կը գործածեն խաչանց հօտերուն պահպանութեան համար։ կ'ըսուի թէ՝ այս թռչուները գիչերը տիզր կը վերացնեն, որչափ ալ հեռուները տարուած ըլլայ հօտը։

—Տանիմարքա համբաւաւոր է կաթի ու մեղրի առատութեամբ։ Ինչպէս կարագր հռչակուած է բոլոր աչխարհի մէջ, նոյնպէս եւ մեղրը։ Տարին 2½ միլիոն լիբայի մեղր կը վաճառէ օտար երկրաց։

—Զմիւռնոյ ժամագործ մը ժամացոյց հնարեր է, որուն մէջ զետեղուած փոքրիկ ձայնապաղ գործիք մը ժամերը կ'արտասանէ։

—Ամերիկայի Ս. Լուի քաղաքի արուեստանոցներէն այցելեր են մինչեւ ցարդ 12 միլիոն մարդիկ։ Ամիս մ'եւքը կը փակուի Փարիզի վերջին արուեստանոցէն այցելեցին 40 միլիոնէ աւելի մարդիկ։

—Հետաքրքիր գերմանացի մը գիտեր է թէ՝ մէկը եթէ քարտիլ (քառակուսի) խաղայ, 2000 մեթր տեղ գացած կ'ըլլայ. եթէ վալս (չրջապար) խաղայ՝ 1200 մեթր. եթէ մազուրքա (լեհապար) խաղայ՝ 950 մեթր։

—Անգղիոյ կայսրը Գարատաղի մէջ, վերջին քանի մը տարուան մէջ, 187 հազար անգղիական ոսկի ծախք եղեր է նոր եկեղեցեաց չինութեան համար։

—Պիլարտոյի երկու ճարտար խաղացողներ՝ Ժիլ ու Բիէր, 1000ական ֆրանք գրաւոլ 24 ժամ անընդհատ խաղացեր, եւ Բիէր չահեր է գրաւը։

—Անխոնջ անգղիացի մը հաչուեր է թէ՝ մարդ մը, բոլոր կեանքը մէջ, բաց ի ուրիչ ուտելիքներէ՝ 255 խառնար հաց, 40 հազար հաւկիթ կ'ուտէ, 51000 լիդրա րմպելիք կը խմէ։

—Ռուսիոյ երկրին 100ին 30 մասը անտառային է։ 500 միլիոն արտաւար տեղ՝ ծառերով ծածկուած են։ Դրեթէ բոլոր չէնքերը փայտէ են, եւ վառելիքին մեծագոյն մասը՝ փայտ։

—Ռուսաստան՝ Ճաբոնէ հնգապատիկ աւելի բնդարձակ է։

—Բուլանդակ աչխարհի վրայ Աբըսթրալիա հռչակաւոր է ազօթարանաց առաւելութեան կողմանէ։ Այդ երկրին մէջ 500 հոգիի համար մէկ եկեղեցի կայ, մինչդեռ Անգղիոյ մէջ՝ 1000, եւ Գաղղիոյ մէջ 2000ի համար մէկ ազօթարան կը գտնուի։

—Աչխարհի ամենահին խաղալիկը Լոնտոնի Թանգարանին մէջ է։ Տախտակէ ձի մը, որ 3000 տարի առաջ Հռոմայեցի խաղալկագործ մը չիներ է, եւ Սիրակուսայի աւերակաց մէջ գտնուեր է։ Կ'ըսեն թէ այժմ 15000 անգղիական լիրա կ'արժէ։

—Գաղղիոյ մէջ Թուաբանական կնճռոտ հաչիւներով նչանաւոր եղող Պոյ անուն անձն հաչուեր է թէ՝ 1 ատիմը (2 փարա) եթէ 5800 տարի 100ին 5 բազադրեալ տոկոսի տուի, 4231 թիւ եւ 121 զէրօի չափ գումար մը կարտադրուի։ Արդեօք կա՞յ ուրիշ մէկը, որ այս հաչիւն փորձել յօժարի . . .։

—Ինչպէսի մաքսային հասոյթ, վերջին 12 տարուան մէջ՝ 13—14 հազար լիրա աւելի եղեր է։

—Ռումանիոյ ծխախոտի բերքն՝ այս տարի 2 միլիոն քիլոկրամի չափ եղեր է։

—Քահանաթաչէ ամէն տարի 30000 Թօնօ ձուկ կրներածուի ի Ճաբոն, բայց այս տարի գրեթէ բնաւ ներածուած չէ ձկան տարապայման նուազութեան պատճառաւ։ Ճաբոնի ժողովրդեան գրեթէ ուտելիքն է ձուկն, ինչպէս բրինձը։

—Ճաբոնի կայսրութիւնը կը բազկանայ կղզիներու երկար չարքէ մը, որոնց թիւը 3000ի չափ է, եւ մեծագոյն մասը լերկ, ամայի ու անմարդաբնակ ձն։

—Լատ նոր վիճակագրութեան՝ բոլոր աչխարհի վրայ տարին 375 միլիոն 848 հազար հեռագիր կը քաչուի, եւ այս կողմանէ նչանաւոր են Անգղիա, Պելճիա, Հիւսիսային Ամերիկա, Աւերտրիօ-Հունգարիա, Գաղղիա, Իտալիա։

—Գաղղիոյ մէջ չատ մեծ խնամք կը տարուի հաւաքուածութեան արդիւնաբերութեան համար։ Նոր վիճակագրութիւն մը կ'իմացուի թէ՝ այս երկրի մէջ 45 միլիոն հաւ կայ, որ 112½ միլիոն ֆրանք կ'արժեն, հատը 2½ ֆրանք հաչուելով։ Ամէն տարի կը վաճառեն հինգերորդ մասն, եւ 5 միլիոն ֆրանք կը չահին։ Ածող հաւերը 34 միլիոն են. հատը՝ միջին հաչուով տարին 90 հաւկիթ կ'ածէ. 3060 միլիոն հաւկիթ, որուն հատը 10—12 փարայ հաչուելով՝ 188 միլիոն ֆրանքի չափ հասոյթ կ'ըլլայ։ Ասկէց զատ՝ 100 միլիոնի չափ ալ վառեակ։ Հետեւաբար՝ Գաղղիոյ մէջ հաւաբոյծք տարին 337 միլիոն ֆրանք կը չահին. 153 միլիոնը՝ հաւուն միսէն, եւ 183 միլիոնը՝ հաւկիթէ։

—Լոնտոնի մտերը թռչնոց չատուկ դարմանատուն մը կայ՝ թռչնոց բժիչկ տիտղոսով հռչակաւոր տոքթոր Վալի տրամադրութեան ներքեւ։ Այս դարմանատան մէջ ընդարձակ, մաքուր ու ողջախոհ վանդակներ ու սրահներ կան։ Ամէն թռչուն՝ իր հիւանդութեան պատչաճ վանդակի մը մէջ կը դրուի կը դարմանուի։ Դեղերը փոքր հատիկներ են, որոնք առաւօտ եւ երեկոյ մէկմէկ կը տրուին ի հարկին՝ վիրաբուժական գործողութիւն ալ կ'ըլլայ։ Տոքթորին ճարտարութեան համբաւը մինչեւ Հարաւային Ափրիկէ, Աւստրալիա եւ Հարաւային Ամերիկա տարածուած է. այն կողմերէն ալ հիւանդ թռչուններ կրղրկեն կամ դրաւոր կը խնդրեն դարմանման եղանակն։

—Տանիմարքեան ձկնորսանաւ մը՝ Անա անուն՝ քանի մը չաբաթ առաջ Քոբէնհակի նաւահանգստէն բացուելուն պէս փոթորիկ պատահեր, եւ խեղճ կէտ ձուկ մը (պալէնա) արագաբար նաւուն վրայ խոյանալով՝ նաւը չատ կողմերէն ծակեր է։ Ջուրերն ըսկսեր են ներս խուժել. նաւասիրք չատ աչխատեր են պարպել, բայց չեն յաջողեր. նաւն ընկղմեր է. նաւասիրք տիպտեր են մակոյկը մտնել, եւ ալեաց դէմ 24 ժամ մաքառելէ ետքը՝ չգիտնաւ մը օգնութեան հասեր ազատեր է զիրենք։

—Ներկայ պատերազմին առթիւ՝ զարմանալի ոսկորութիւններ կը պատմուին Քօրէայի բնիկներուն համար։ Բնաւ չեն լուար իրենց ձեռքերն ու ոտներն։ Անգղիացի ուղեւոր մը բսած է թէ՝ բոլոր աչխարհի ամենաագտոտ մարդը ամենամաքուր քօրէացի մ'է։ Այս երկրին բնիկներէն ո'չ ոք կրնայ տանր տանիքն երթալ առանց պաշտօնական հրամանի եւ առանց դրացեաց հաւանութեան, մինչեւ իսկ նորոգութեան պէտք ունենայ։ Շան միսր չատ սիրելի է ատոնց։ Կանայք իրենց ականները կր ներկեն խիտ կապոյտ գոյնով։ Արք եւ կանայք բնիկ հագուստ չատակեր են։ Մայրերը իրենց տղոց կոկորդները կր խճողեն ցորենի, գարիի ու բրինձի կերակուրներ, եւ անոնց որովայններուն կր զարնեն, որպէս զի կերակուրները դիւրաւ ստամոքսներն իջնեն ու մարսուին։ Արք ու կանայք առհասարակ կր գործածեն ծխախոտ ու ոգելից բմպելիք։ Արք աչխարհի ամենածոյլ մարդիկն են. կանայք կ'աչխատին, իսկ անոնց տուընքնին առաւօտէ մինչեւ երեկոյ կը ծրխնեն։

—Գիտական հանդէս մը հետեւեալ ծանօթութիւնները հրատարակած է Եւրոպայի ու Ամերիկայի մեծահամբաւ բժչկաց ոմանց ստացած այցեգիրներուն վրայ. Ֆիլատէլֆիոյ մէջ տոքթոր Պրովմինկ 950 հազար ֆրանք տուեր է ծերակուտականէ մը՝ 21 ամիս դարմանելով զանի։ Ամերիկայի մեծանուն միլիոնատիրներէն Կոլտ, որ 1893ին մեռաւ, 75000 ֆրանք տարեթոչակ կը վճարէր իր մասնաւոր բժչկին, եւ 500 հազար ֆրանք պարգեւ տուաւ իր աղջիկը դարմանել բժչկելուն համար։ Ֆիլատէլֆիացի բժիչկ մը՝ Ս. Ֆրանչիսքօ հրատիրուելով՝ միայն մէկ այցելութեան համար 25000 ֆրանք առած է։ Վիլհէլմ անուն մեծահարուստ ամերիկացի մը 125 հազար ֆրանք տուեր է՝ չաբաթ մը տեւող հիւանդութեան համար կոչուած բժչկին։ Դարձեալ՝ ամերիկացի մը 300 հազար ֆրանք վճարեր է՝ ծովային վեցամեայ չրջագայութեանն ատեն նաւուն մէջ գտնուող բժչկին։ Եւրոպիոյ հռչակաւոր բժիչկներէն Հօթ՝ որդեծնութեան մր ներկայ գտնուելով օգնելուն համար 240 հազար ֆրանք ստացեր է, եւ ուրիչ այսպիսի առիթներով 100 հազարական ֆրանք։ Եւրոպիոյ հանրածանօթ բժիչկներէն Մաքինղիի 325 հազար ֆրանք տրուեր է՝ մէկ այցելութեանն համար։

—Եւրոպիոյ տէրութեանց ոմանք նկատելով որ սափրիչներուն անզգուչութեան պատճառաւ սոսկալի ախտերու հիւանդութիւններ տեղի կ'ունենան, յատկապէս կանաններ ու հրահանգներ հրատարակած են սափրիչներուն համար։ Վերջերս Պէրլինի արուարձանաց սափրիչներուն համար ալ հետեւեալ հրահանգները հաստատուած են։

Ա. — Պէտք է որ սափրիչներուն խանութներն ամէն օր քանի մ'անգամ ալուրին մաքրուին։ Շատ զգուչանալու է որ ոչ ոք բնակի այս խանութներուն մէջ, եւ չուն ու կատու չգտնուին։

Բ. — Մաղի, մորթի եւ ուրիչ այսպիսի հիւանդութեանց ենթակայ եղող մարդոց արգիլեալ է սափրիչութիւն ընել, եւ այսպիսի խանութներու մէջ ո'ր եւ է գործով գտնուիլ։

Գ. — Սափրիչը օճառով ձեռքերը լուալու է, ածիլելէ ու մազ կտրելէ առաջ, եւ այս՝ իւրաքանչիւր յաճախորդի համար։

Դ. — Ածիլուելիք անձին աթոռին ետեւ, գլխուն տեղը թուղթ դնելու, եւ ամէն յաճախորդի համար փոխելու է։ Պէտք է պրել անգամ մը գործածուած թուղթը։

Ե. — Սանտր, մկրատ, ածելի անգամ մը գործածելէ ետքը՝ մեծ խնամքով լուալ մաքրելու է։

Զ. — Արգիլեալ է գործածել գըլխուն մազերը մաքրելու համար խոզանակ, բուտրա քսելու համար կաուչուկ խոզանակ, սպունգ, եւ ընչացքի իւղեր։

Է. — Այս հրահանգագիրը խանութին յարմար կողմ փակցնելու է։ Սափրիչներուն վերակացուները պարտին հսկել ճչդիւ գործադրութեան համար, եւ ոստիկանական պաշտօնէից անկ է յաճախ քննել սափրիչներուն խանութները։

—Վիճակագրութենէ ստուգուած է թէ՝ Գաղղիոյ մէջ 22400 պատկերահան կայ, եւ այս տարի Փարիզի պատկերասրահին մէջ ի տես դրուեր են բազմաթիւ ու զանազան պատկերներ։

*** ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդուս կեանքը, մանաւանդ եւրիտասարդութիւնը լցուած է սրտի փոթորիկներով։

—Հանգիստ ու առողջ մարմին ուներդ մարդուն միտքը պայծառ կը խորհի։

—Անաստուած մարդը կը նմանի տղայի մը, որ փոթորկայոյզ ծովու մէջ ալեաց վրայ անդեկ նաւու մը մէջ լքուած է անոք ու անօգնական։

—Ճչմարտութեան հիմերն են միտքն ու հոգեկանութիւնը։

—Կատարեալ մարդն ա'ն է, որ ամէն բանէ եւ մինչեւ իսկ կեանքէն կը հրաժարի, բայց ո'չ երբէք անձնական արժանապատուութենէն։

—Ո'վ որ մարդկութեան կը ծառայէ բարոյապէս, Աստուծոյ ծառայած կ'ըլլայ։

Փոքրիկ գործ մը՝ հազար խօսքէ աւելի գերազանց է։

—Զարիքը միչտ աւելի կը կչռէ մարդուն մէջ, քան թէ բարիքը։

—Առնական յատկութիւններ են նեղոտմտութեան ոգին ու խոնարհութեան զգացումն։

—Սիրոյ ու մեծարանաց արժանի կ'ըլլայ խոհեմաբար ու պարկեչտօրէն ապրողը։

—Իմաստուն մարդը միչտ կը մարտնչի բարոյական յոռի սկզբանց դէմ, եւ կ'աչխատի ըստանձնել բարոյական գեղեցիկ սկզբունքներ։

ՓՈՒՆՋ

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Նիւթական յաջողութիւնը

Նիւթական ո՛ր եւ է յաջողութիւն գանողներու մէջ բացառութիւն կը կազմեն անոնք, որ գիտեն ու կը դգան իրենց յաջողութեան բուն եւ իսկական պատճառները։ Ցաջողացնել չտեսը՝ հակամէտ են իրենց արժանիքին ու տաղանդին վերագրել իրենց յաջողութիւնն, հետեւաբար ո՛չ միայն քամահրանօք կը նային անյաջողներուն վրայ, այլ եւ իրենց անձին վրայ կը նախապաշարուին, զիրենք բարոյական ու մտաւորական ամէն կարողութիւններով օժտեալ կը կարծեն, կ՚ուռին, կը փքանան, ու կը հպարտանան, եւ այնուհետեւ ա՛լ սիրտ պէտք է որ դիմանայ իրենց անապարծութիւնները լսելով, ստամոքս պէտք է որ մարդ կարենայ մարսել իրենց հպարտ ու մեծաձայն խօսքերն, երբ մէկը իրենց օգնութեան, աջակցութեան դիմելու ստիպուի։

Անօգուտ ու նողկալի արարածներ են, անընդունակ ո՛եւէ մարդկային պարտականութեան եւ են թաակայ միշտ կեղծաւորութեանց ու չողոքորթութեանց անձնատուր ըլլալու։ Չեն յօժարիր մէկու մը ո՛ եւ է դրական ձեռնտուութիւն ընել իր ճամբուն մէջ, եւ ինչո՞ւ ընեն, չէ՞ որ իրենք յաջողած են միայն իրենց արժանիքով ու տաղանդով. հետեւաբար եթէ իրենց օգնութեան դիմողներն ալ իրենց պէս արժանիքի ու տաղանդի տէր են՝ կրնան յաջողիլ առանց իրենց աջակցութեան ալ իսկ եթէ չունին ո՛եւէ արժանիք, ի՞նչ օգուտ է օգնել այնպիսեաց. միթէ իրենց պէս գործնական մարդոց կը վայլէ՞ քալլայերել ծուլութիւնը։ Եւ այսպէս արամարանել հետեւութիւնն է իւ է իրենց անապարծութեան, եւ արդէն շատ լաւ կը նպաստէ՝ սովորաբար այդպիսիներու յատուկ եղած կծծութեան ու գձաութեան։

Արժանիքը չէ՛, որ յաջողութեան մէջ առաջին դերը կը կատարէ միշտ։ Եթէ ուրիշներու աջակցութիւնը չըլլայ, եթէ հանգամանքներն ու դէպքերը չնպաստեն՝ ո՛չ մէկ առանձին արժանիք եւ ո՛չ մէկ ջանք ու ճիգ չեն բաւեր կատարեալ յաջողութիւն ձեռք բերելու։ Ա՛ւելի դիւրին է որ ապուշ մը ձեռնտուութեամբ յառաջ երթայ, քան թէ մտացի մէկն՝ առանց ո՛եւէ ձեռնտուութեան ու աջակցութեան կամ առանց արտաքին պարագաներու գործակցութեան։ Արժանիքն ինքնիրեն ինացած՝ արժանիք չէ կրնանք ըսել։ Ո՛չ ոք կրցած է երբեք բան մ՚ըլլալ աշխարհի վրայ առանց ուրիշի օգնութեան։ Մարդ ինքնին ապառամանդ ալ ըլլայ՝ ոչինչ կ՚արժէ եթէ մարդու մը ձեռքը չէ։ Իւրաքանչիւր յաջողած մարդ եթէ լաւ ուսումնասիրէ իւր յաջողութեան գաղտնիքը, պիտի տեսնէ թէ իւր յաջողութեան արժանիքը գրեթէ նոյնքան ուրիշինն է որքան իրը։ Եւ աշխարհի մէջ միայն ա՛յն յաջողածներն, ա՛յն բախտաւորները օգտակար կրնան ըլլալ որոնք կը հասկնան այդ ճշմարտութիւնն։ Ահա այդպիսիներն են, որ պարտաւոր կը զգան ցիրենք օգնել ուրիշներուն, գիտնալով թէ իրենք ալ պիտի չկըրնային յաջողիլ իրենց բռնադատ կարողութեամբ հանդերձ՝ առանց ուրիշի աջակցութեան կամ առանց պարագաներու ձեռնտուութեան։

Ուրիշի մը վրայ յուսադրելը՝ անշուշտ լաւ բան մը չէ, այլ լաւագոյն է քիչ յաջողութիւնն ինքնօգնութեամբ ձեռք բերուած, եթէ կարելի է՝ քան շատ յաջողութիւնն՝ այլոց օժանդակութեամբ։ Բայց մարդ ինչ ալ ընէ՝ այնքան կապակցութիւն ունին իրարու, եւ այն աստիճան փոխադարձական են, բաւին լաւագոյն և լիագոյն իմաստով, որ եւ ո՛չ իսկ փոքրագոյն յաջողութեան կրնան արժանանալ առանց ո՛եւ է արտաքին աջակցութեան, եւ այս՝ օրօրոցէն մինչեւ կեանքի վերջակէտը։

Անոնք, որ գիտեն ու կ՚ըմբռնեն իրենց նիւթական յաջողութեան բո՛ւն պատճառները, բարոյական յաջողութիւն մ՚ալ կը միացնեն իրենց իրական յաջողութեան, պատրանքներով չեն անուշացներ զիրենք, կեղծաւորներու ու չողոքորթներու առջեւ չեն բանար բերանին ու քսակնին իրենց օգնութեանը դիմողներուն առջեւ չեն նեղեր հըպարտութեան եւ արհամարհանքի անօգուտ ու երկուսաեր նուաստացուցիչ ողբմութիւնն, այլ կը ջանան դրական աջակցութեամբ եւ ձեռնտուութեամբ օգտակար հանդիսանալ իրենց պատկանած հասարակութեան, կամ միջավայրին, որուն պատուին են՝ իրենք ալ իրենց հարստութիւնն ալ։

Կէիպոյ Յակոբ Դուրեամձեան

ՎԷՊ ՄԸ

ԽՈՐՔ ՄԱՅՐԸ

—Ներում կը խնդրեմ, պարոն ոստիկանապե՛տ, զձեզ ակամայ անհանգիստ ընելուս համար... Ոճիր մը գործած եմ...։

—Ոճի՞ր մը...։

—Այո՛, այո՛. կը կրկնեմ թէ՝ ոճիր մը գործած եմ ակամայ եւ ի հարկէ ստիպեալ։

—Ի՞նչ է ձեր անունը... ձեր հասցէն...։ Ո՞վ է սպանեալն եւ ի՞նչ կը կոչուի...։

—Ինդրեմ, քիչ մը համբերութիւն. կը տեսնէք թէ՝ կուզեմ ինքնաբերաբար խոստովանիլ յանցանքս։ Պարտիմ համառօտիւ պարզել պատմութեանս կարեւորագոյն մասերը, առանց ճշմարտութիւնն այլայլելու։ Կը տեսնէք թէ՝ չատ հանդարտ եմ եւ անձիս տէրը։ Ցափրազոյն զոհ եմ, որովհետեւ կատարած եմ օրինական անհետ պարտականութիւն մը...։ Անհոգ եղէք քիչ ժամանակի մէջ ամէնայն ինչ պիտի կարգադրուի...։

—Սկսեցէ՛ք պատմել։

* * *

—Կը կոչուիմ Ֆրանսիզ. տարիքս քսան է։ Պ. Ռօսթէնկի վաճառատան մէջ քարտուղար եմ։ Մանկական օրերս բաւական անդո՛ր անցուցած եմ չնորհիւ հանգուցեալ բարեյիշատակ մօրս։ Ունիմ եղբայր մը եւ քոյր մը որոց անդրանիկն եմ։ Ամէն ինչ պատմելէ առաջ, բեմ թէ՝ մօրս տարաժամ մահն է պատճառ մեր այժմեան դըժբաղդութեանց...։

Տասնեւվեց տարեկան էի երբ մեր խեղճ մայրս Դարձեալ նոյն վաճառատան մէջ կը ծառայէի եւ 50 ֆրանք ամսաթոշակ ունէի։ Ժօրժ՝ կրտսեր եղբայրս, դպրոց կ՚երթար, իսկ փոքր քոյրս՝ Մարսիլիոյ մէջ մեծ մօրս խնամոց ներքեւ կը գտնուէր...։ Անշուշտ ուշադիր էք խօսքերուս։

—Անտարակո՛յս. չարունակեցէ՛ք։

Հայրս բաւական ժամանակ զմեզ խնամեց։ Ամէն ամիս, չտած դրամէն մաս մը ի պահ կը դնէր խնայողութեան արկղին մէջ։ Դոհ էր իր վիճակէն եւ կը զգուչնար գէշ օրինակ հանդիսանալէ...։ Սակայն մօրս մահուանէ երեք տարի հայրս սկսաւ մոլութեանց հետեւիլ։ Դիչերները գինով վիճակի մէջ ո՛ւշ տուն կը վերադառնար։ Երբեմն մինչեւ կէս գիշեր, երկու եղբարքս՝ անօթի ու ծարաւ, անոր դալըստեան կը սպասէինք անհամբեր։

Երեկոյեան վերադարձին, իսկոյն կը վազէի տուն եւ կը պատրաստէի սեղանը, կը տաքցնէի կերակուրները ու հօրս եղբայրս եւ ես կը մատչէինք մեր տխուր ու անորոշ վիճակին վրայ։ Երբէք չէինք նախատեր մեր հայրը, վասն զի կը յարգէինք մեր առ ծնողս ունեցած բոլոր պարտականութիւններու։

Գիշեր մը, կրտսեր եղբօրս պառկելէն վերջը, հայրս ինձ ըսաւ.

—Ֆրանսի՛զ, այժմ մեծցած ես եւ կը հասկնաս իմ՝ առանձնութիւնն ընդհանրապէս։ Մտադիր եմ ամուսնանալ կրկին, արդէն գտած եմ յարմար կին մը... կին մը՝ որ ձեր երեքին համար երկրորդ մայր մը պիտի ըլլայ։

Ցօժարութիւն յայտնեցի ու միանգամայն տխրեցայ։ Տակաւին նոր մեռած էր մայրս եւ բոլորովին թարմ էր մտքիս մէջ անոր յիշատակը։ Չէի ուզեր այսքան չուտով մոռնալ անոր խնամքն ու հոգածութիւնն եւ մանաւանդ ինձ հետ։ Ամէն առաւօտ եւ երեկոյ կ՚աչխատէի տանը մէջ... ։ Ստիպուած էի ննջասենեակը մաքրել, նախաճաշը պատրաստել եւ մինչեւ իսկ երբեմն կերակուր եփել...։ Կը պարտէի պատրաստել տիկինին սուրճը կամ թէյը...։ Երբ չկատարէի այս աշխատութիւնները՝ զրոս տիկինը որոշած էր, սաստիկ կը նախատուէի։ Եղբօրս՝ Ժօրժի համար ալ աշխատութիւն սահմանած էր, սակայն խեղճը տակաւին անչափահաս ըլլալով, չէր կարող զանոնք կատարել պէտք եղածին պէս եւ ստէպ տիկինը անխնայ կը հարուածէր զանի, երբեմն երբեմն սաստիկ բարկացած, աթոռ մը կը նետէր խեղճ եղբօրս գլխուն...։

Անգամ մը, տեսնելով Ժօրժի չարաչար կերպիւ խոշտանգուիլը, կատղեցայ, խոյացայ անգութ կնոջ վրայ ու ամէնայն զօրութեամբ պօռացի։

—Պիտի թողո՞ւս եղբայրս։

Հաւանականաբար սոսկացած էր արտասովոր բարկութենէս, որովհետեւ թողուց Ժօրժը։ Դիչերը հօրս պատմեցրածս՝ որ անչուշտ եղբայրասիրական արարք մ՚էր, լսելով թէ՝ յանդգնած էի զարնել իրեն եւ կրվախնար այլեւս տանը մէջ մնալ...։ Հայրս հաւատաց վատ կնոջը խօսքին, եւ վրաս գաւազանի հարուածներ տեղացուց։ Հայրական այս պատուհասը՝ թէպէտ անարդար, կենացս ամենատխուր դիչատակներէն մին եղաւ...։

Յաջորդ օրը հեռացայ վատուէր կնոջ քովէն, եւ Լամարթին փողոցի մէջ երկյարկ տուն մը վարձեցի, ի մեծ հրճուանս տիկին Վիրժինիի...։

* * *

—Տանս ամսական վարձքն էր 30 ֆրանք։ Ինչպէս յայտնի է, 50 ֆրանք ամսաթոշակս չէր բաւեր բոլոր պէտքերս հոգալու համար...։ Պարտիս չուրանալ եղբօրս՝ Ժօրժի աղնուութիւնն ու բարութիւնը. նա է որ միշտ հէր կերակուրէն մաս մը, եւ ամէն գիշեր, տիկինին պառկելէն վերջը, ինձ կը բերէր զայն...։ Շատ կը սիրեմ Ժօրժը... աղնիւ տղայ մ՚է։ Ցաւէտ պիտի չմոռնամ եղբայրական այս անկեղծ բարիքն ու մանաւանդ գորովը։ Կենացս ամենագառն վայրկեաններուն մէջ, չնորհիւ Ժօրժի, գոնէ չպարտաւորեցայ մուրալ, պատառ մը հաց կամ գաւաթ մը ջուր հայթայթելու համար։

Երբեմն տիկինը չատ ուշ կը պառկէր, եւ այն ատեն եղբայրս չէր համարձակեր տունէն հեռանալ ու ես անոթի կը մնայի...։

Ձմրան ցուրտ գիչեր մը, կծկուած էի սենեակիս մէկ անկիւնը, որովհետեւ չունէի ո՛չ լոյս եւ ո՛չ կրակ...։ Ցանկարծ դուռը զարնուեցաւ. եղբայրս էր եկողը։ Հաւատացէ՛ք, պարոն ոստիկանապե՛տ, որ բոլորովին անճանաչելի դարձած էր խեղճը։ Աչքերը ամբնոտած էին եւ դէմքտները պատռուած. չուարած էր եւ չէր կրնար խօսիլ...։ Տիկին Վիրժինի անդթաբար ծեծած էր զանի...։

—Լա՛ւ, բսի եղբօրս, վաղը պիտի երթամ տեսնել տիկինը եւ վստահ եղի՛ր որ անգամ մ՚ալ պիտի չհամարձակի ձեզի ծեծել զքեզ...։

Երեք օր վերջը գացի տեսնել զանի։ Հայրս տուներ չէր բարերաղդաբար։ Կը կարծէի որ պիտի անարգուի, սակայն ընդհակառակն՝ ա՛յն աստիճան մեծարուեցայ, որ բնաւ չհամարձակեցայ յանդիմանել զանի, եղբայրս խոշտանգած ըլլալուն համար...։

Օր մը, երբ կ՚անցնէի Շաթօէն փողոցէն, սոսկալի ապտակ մը զարկին երեսիս՝ որ իսկոյն կարմրեցաւ խնձորի պէս...։ Զարնողս հայրս էր... այո՛, պարոն ոստիկանապե՛տ, հայրս՝ որ չափազանց խմած էր, կը հայհոյէր եւ կը չարուճակէր զարնել, բսելով.

—Էհ՛, բսէ՛, տեսնեմ, ի՞նչ պատմեր ես Վիրժինիի։ Զըլլայ որ տունս ոտք դնես...։

Անչուշտ կ՚երեւակայէք, պարոն ոստիկանապե՛տ, թէ՝ վատ կինը ի՞նչպէս ստած ըլլալու էր, հայրս նահանջնակ վարմանց մէջ դնելու համար...։ Չեմ ուզեր այժմ մի առ մի կրկնել անոր բոլոր անվայել խօսքերը, վախնալով որ դուք ես կը սկսիք ամչնալ...։

Երեք տարի չարունակաբար այսպէս տանջուեցայ ու նեղուեցայ...։ Մտադրեցի ամէն ինչ պատմել Պ. Ռօսթէնկի՝ վաճառատան տնօրէնին։ Կատարեցի մտադրութիւնս, եւ 25 ֆրանք աւելցուց ամսաթոշակիս վրայ...։

* * *

Երիտասարդութիւնս հասած էր, եւ կը կարծէի թէ այլեւս ամէն ինչ լրացած է... սակայն ո՛չ։ Ցանկարծ մրտածում մը ունեցայ, մտածում մը որ սկսաւ յուզել զիս...։

Տիկին Վիրժինի պահած էր հանգուցեալ մօրս կենդանագիրը՝ զոր կը պարտէի յարգել ու սիրել յաւիտեան սրտէ...։ Կը մտածէի թէ՝ ի՞նչ միջոց կարող էի տիրանալ կենդանագրին...։

Ցաճախ պատուիրեցի եղբօրս՝ գաղտնի առնել զայն ու ինձ բերել, բայց չգտաւ։ Որոշեցի ամէն ի՛նչ չանձն առնել կենդանագրին համար։ Գացի տիկինին տունը եւ խնդրեցի զայն։ Հայրս ու եղբայրս բացակայ էին այս պահուս։

—Ի՞նչ պիտի բնես, ստահա՛կ, պօռաց տիկինը երեսս ի վեր։

—Կը փափաքիմ չրջանակել զայրատ հաճոյս...։

—Պիտի չտամ։

Արտասուաց չիթեր գլորեցան աչքերէս։

—Ինդրեմ, համեցէ՛ք չնորհել կենդանագիրը, պատասխանեցի արտօրրաթոր այօք ու դողդոջուն ձայնիս...։

Տե՛ս թէ ի՞նչ պիտի ընեմ կեն դանագիրդ, յարեցի։

Ցետոյ առաւ զայն ու կատր կատր րրաւ իր յաւիտակող մատներով...։

Անհնարագրելի էր զգացած բարկութիւնս։ Թուեցաւ թէ սենեկին մէջ կը տեսնէի խեղճ մայրս...։ Լսելի նաեւ քաղցր ձայն մը, ինչպէս արդէն րսի, պարոն ոստիկանապե՛տ, սաստիկ կատղած էի. խոյացայ անգութ կնոջ վրայ ու անխնայ ապտակեցի զանի՝ որ վերջապէս գետին ինկաւ չնչասպառ եւ մի քանի վայրկեան վերջը մեռաւ։

Այս ոճիրը գործելէ ետքը, անմիջապէս վերադարձայ տուն եւ սկսայ մաքուր օդ չնչել ազատ...։

—Աւո՛, պարոն ոստիկանապե՛տ, կը կրկնեմ թէ՝ ոճիր մը գործած եմ, որդիական պարտականութիւն մը կատարած եմ՝ յանուն ծնողասիրութեան։ Պատրաստ եմ ձեր հրամանը կատարելու. բանտարկեցէ՛ք զիս, եթէ արժան կը դատէք...։

ԿԻԻ ՏԸ ԼԱ ՄԻՕՏ

Թարգմ. Սիմոն Հ. Ս. Այտճաճեան

ՆՈՐ ԲԱՌԱԳԻՐՔ

ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

1000է աւելի էջերէ բաղկացած

ՍԻՄՈՆ ԴԱՒԹԱՄԱՃԵԱՆ

Նախնեաց բառեր. — Նորաբանութիւններ. — Գաւառական բառեր. — Հանրապետական յատուածներ երկրագործութեան, Գիտութեան, Դիցաբանութեան, Աստղաբանութեան, Օրենսգիտութեան. Քարտարութեան, Գործնական կեանց վրայ։

Հայերէն լեզուի բառական ճոխ եւ դիւրատար բառարքի մը պէտքը ընդհանուր եղած էր ցարդ։ Ահա այդ պէտքը լրացնելու կոչուած է տոյն գործն, օգտուելով հայ եւ օտար բազմաթիւ բառարքներէ։ Մնամով հետազօտած են բառերու ճշգրիտ նշանակութիւնները, անոնց որոշ եւ ամփոփ սահմաններն, իրենց հականիշներով ու համանիշներով, հին ու նոր պէս պէս առումներով։ Զանց չէ առնուած նաեւ գնել բառերու ծագումն, կենդանեաց, բուսոց ու գոյակարգութեան վերաբերեալ, ի հարկին անոնց մասնաբաժիններն ու ֆրանսերէնն ևս։

Բաց ի բուն բառագրքէն՝ գործոյս ամբողջ ընթացքին մէջ հանրագիտական հատուածներ կարեւոր տեղեկութիւն կուտան երկրագործութեան Գիտութեան, Գիցաբանութեան, Աստղաբանութեան, Օրենսգիտութեան, Քարտարութեան, Գործնական կեանց վրայ։

Հրատարակուած են Ա.—Դ մասերն եւ միւսներն ալ յաջորդաբար կանոնաւորապէս լոյս պիտի տեսնեն։

Թուղթ ալպին, տպագրութիւն Սահակեան, ընտիր եւ խնամեալ, զարդարուած յատկապէս փորագրուած սիրուն եւ ճաշակաւոր պատկերներով։ Բացուած է բաժանորդագրութիւն՝ հանրային գործակերութեան արժանի սոյն գերազանցապէս օգտակար գործոյն համար, 20 գահեկան՝ Պոլսոյ, 25 գաւառաց եւ 6 ֆրանք օտար երկիրներու համար։

Հեղինակին հասցէն՝ կ. Պոլիս, Հասճօրուլօ խան, թիւ 24։

5—10

ՍԱԳԱԵԱՆ ՏՊԱՐԱՆ

կ. Պոլիս, կալաթա

Ձեղուքիւն, մարդուքիւն եւ արագուքիւն նչանաբանն է Սագաեան Տպարանին

Սագաեան Տպարանը կը տպագրէ բոլորովին ՆՈՐ տառերով Թուրքերէն, Հայերէն, Յունարէն, Ռուսերէն եւ այլ լեզուով գիրքեր, հանդէսներ, լրագրեր եւ տետրակներ։

Սագաեան Տպարանը կը տպուին վաճառականական հաշուեցոյցներ, նամակագրութիւններ, հասցէներ, հարուածող հրատիրագրեր տոմսեր, այցեքարտեր, մանազգեներ, եւլն. եւլն։

Սագաեան Տպարանը ուղղակի կը թղթակցի գաւառներու հետ տպագրական բոլոր գործերու համար. գիրքերու տպագրութեան արտօնութիւններն ալ Մէարիֆէն առնելու պայմանաւ։

Տպարանս գիտէ բոլոր յաճախորդաց յուսանք որ գոհ մնան։

ԿԱԶՄԱՏՈՒՆ

Կաշեայ եւ անգլիական ամէն տեսակ ընծիր կազմեր գրքերու համար։

Տոմարներու պատրաստութիւն գեղեցիկ կազմ դպրոցական գրքերու

Մաքրութիւն, Տօկունութիւն եւ Արագութիւն

ԶԱՓԱԻՈՐ ԳԻՆԵՐ

4—10

ՏՆՕՐԻՆ ԵՒ ՏԷՐ
Հ. Ս. Ա Լ Ա Ճ Ա Ճ Ե Ա Ն

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱԳԱԵԱՆ
կ. Պոլիս, կալաթա